

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh324>

TÜRKLER İLE İNGİLİZLERİN İLK TEMASI*

Halil Halid

Aktaran: Mustafa MALHUT**

Miladın 1394 senesinde İngiltere’de Lankanstır (Lancaster) Dukası -bir hâkim-i müstakil sıfatıyla- Macar Kralı, Venedik Cumhuriyeti, Burgon (Burgonya) ve Orlean (Orleans) Dukaları ile müzakerata girişerek Sultan Bayezid-ı Evvel aleyhinde bir heyet-i salibiye teşkil etmek istemiş idi. Bir müddet sonra oğlu Bolingboruk (Bolingbroke) -ki bilahare Dördüncü Henri unvanıyla İngiltere taht-ı hükümetini ele geçirmiş idi-. Osmanlıları Avrupa’dan tard (atmak) için giden cemiyet-i düveliye ordusuna bil-i-iltihak (katılarak) bin kadar mızraklı cenkçiler ile İngiltere’den hareket etti. İngilizlerin bu sefer-i salibiyyune** iştirakleri tevarih-i umumiyyede musarrah (belirtilmiş) değildir. Fakat evrak-i miriye mecmualarındaki bazı muhaberat suretleriyle Dördüncü Henri devrine mahsus olan bir tarihe¹ nazaran ehl-i salibe İngilizlerin dahi dâhil bulunmuş oldukları (3) muhakkaktır. (1396) da heyet-i salibiye ordusu Sultan Bayezid Han’ın bizzat kumanda ettiği Osmanlı askerleri tarafından Niğbolu’da hezimet-i külliyyeye uğradıldı. Tarumar edilen firenk muharibleri ekseriyetle

---

* Kostantiniyye Matbaa-i Ahmed İhsan, 1326.

** DEÜ SBE, Karşılaştırmalı Tarih Doktora Öğrencisi. Akdeniz Üniversitesi, AİİT Okutman. Metin içinde yer alan bazı eklemeleri açıklamak gerekmektedir. Parantez içindeki kelimeler metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak için ve parantez içindeki rakamlar sayfa numaralarını göstermek için eklenmiştir. Parantez içinde italik yazılmış kelimeler metnin orijinalinde yer almaktadır. Direkt italik yazılanlar metinde Latin harfleriyle yazılmış kelimelerdir. Birkaç kelimenin Latin harfli yazılışından emin olunamadığı için sonuna soru işareti “?” konulmuştur. Bu transkripsiyonun amacı, görebildiğimiz kadarıyla eserin Osmanlı - İngiliz ilişkilerinin başlangıcına dair ilk müstakil eser olmasıdır.

** Haçlı Seferleri tarihte, ‘Ehl-i Salib’, ‘Salibiyyun’ ve ya ‘Salibiye’ seferleri olarak da geçer.

¹ J. H. Wylie’s *Henry IV*, 58 inci sahifeden sonra o babda tafsilat var.

kırıldı. Bazıları da kaçub kurtuldu; milel-i mühtelifeye (çeşitli milletlere) mensub olan ümera-yı efrencin sağ kalanları ise esir tutularak payitaht-ı saltanat olan Bursa şehrine götürüldü. İngiliz cenkçilerinin başlarına ne hal geldiği diğer muhariblere ne haller vaki olmuş olduğundan anlaşılabilir. Fakat reisleri olan (*Bolingboruk*) yani Dördüncü Henri Macar Kralı ile birlikte firara muvaffak olmuş idi. İngilizlerin bir sözü vardır ki lisanımızda şu vecihle efhâm edilebilir: “İhtiyat, kahramanlığın büyük bir hassasıdır.” İmdi Türklerin hücumuna mukavemet olunamayacağını görünce Bolingboruk öteki serdarlar gibi beyhude tehlikeye atılmaktan ise bir çare-i halâs taharrisini (kurtuluş çaresi aramayı) savab (doğru) gördü. Ve Tuna üzerinde bulunan bir Venedik gemisine atlayub deniz tarihiyle Avrupa’ya avdet eyledi.

***

Türk kavmiyle İngilizlerin kadimden beri bir cihet-i müşabihesi (benzerliği) vardır ki o da bu iki kavim efradı arasında mevâki’-i hatar-nâkda (tehlikeli mevkilerde) keşt-ü gûzar bilad-ı baidede (uzak memleketlerde) cenkçilik ederek şöhrêşîâr (şöhretli) olmağa meyl edenlerin kesretli (çok) bulunmasıdır. (*Bolingboruk*)de (4) gençliğinde sahib sergüzeşt olmak ünmiyyesiyle öteye beri baş urmuş ve icrâ-yı vuku’ana koşmuş idi. Hatta Afrika’yı Şimal Müslüman gemicilerinden korkubda Avrupa akvamından vahdet-i mezheb namına istimdat eden Cenevizliler ile 1390 senesinde Tunus’a kadar gitdiği ve bir hayli katl ve garate (yağma) iştirak itdiği *Illusterious Henries* unvanlı kitapda² mezkûrdur. Gerek şark ve cenupda “husemâ’-yi diyanet” ad olunan Müslümanlara karşı vuku’ bulan seferleri, gerek taç-ı kraliye ihrazdan (erişme elde etme) mukaddem kilisa inşası vesair asar-ı atika ibrazı sebepleriyle Bolingboruk bir maksad-ı mukaddes uğrunda vakf-ı nefis ve mal itmîş olan fedakarandan ad olunabilir. Fakat *Thomas Carte* nam bir müellif (yazar) tarafından *A General History of England* unvanıyla yazılan bir tarihte Henri’nin pek hilekar bir mirası olduğu iddia olunuyor. Bu müellif kitabını Dördüncü Henri devrine aid faslında diyor ki: “taç ve taht gasb etmiş olanlar için bir tavır inka (temiz kalp) ahz itmekden ve teşebbüslerini takdir-i Hudaya (Yaradan) atfeylemekden daha iyi bir vesile olamaz.”(5)

Şekspir’in (William Shakespeare) külliyat-ı asarı arasında “Dördüncü Henri” ünvanındaki tiyatro mağlumdur. Şair-i şehir (meşhur) bu tiyatrosunun

---

² Bu kitap Henri isminde gelen bir iki İngiliz kralının, hayat ve saltanatlarını havidir. *Robert Cotton* tarafından teflik (toplayıp bir arada birleştirme) olunan bu eser 1679’da Londra’da tab’ edilmiştir. Sahife 64.

bir yerinde Henri'ye Kudüs-ü Şerifi ada-yı nasâraniyyetten (Hıristiyanlık düşmanlarından) tahlis (kurtarma) için yemin itdiriyor. Şekspir'in sahne-i hayalden Henri'ye söylediği sözler şu vecihle ifade olunabilir.

“Badema bir İngiliz kuvve-i satveti (ezici gücü) tertib ideceğiniz -ki bunların eslihası rahim-i madırlarında (anne rahminde) yapılmıştır- kadim mübarek İsa'nın girmiş olduğu arz-ı mukaddesten o mecusileri püskürtmek için ....”

Şekspir isnad olunan asarın şairin kendi tarafından telif olup olunmadığına dair vakit bi vakit pek çok mübahesat cereyan eder. Tiyatro oyunculuğundan yetişmiş olan bu zatda asar-ı deha zühuru gayr-i tabi' bir hal değildir; binaenaleyh andan sünuh eden (akla gelen) efkar-ı aliye behamehal tettebbüat-ı (incelemeler) alimane neticesi olmak icab itmez. Mamafih Şekspir'in asarında tarih-i insaniyetin mazideki ahval-i diniye ve siyasiyesine dair mevcut olan işaret bunların la-cürm bir fâzıl-ı mütebahhir tarafından iltikat edilmiş (toplanmış) olması mülahazasını hatıra getirür. İmdi Şekspir'in arz-ı mukaddes hakkında Dördüncü Henri'ye söylediği kelimada tarihe aid bir ima vardır. Bu imanın murad-ı hakikiyesini nasıl tefsir itmeli? Şekspir'in asarı üzerine şüruh (izahlar) ve havaşi (derkenar) yazan müelliflerin kitaplarına müracaat itdim; murad-ı kelim (6) hakkındaki tereddüdümü hal eder izahat bulamadım. Dördüncü Henri taç-ı kraliyeti giddikten sonra bir ehl-i salib muharebesi açub Kudüs-u Şerife gitmek istemiş; hatta *F. C. Hingeston* nam zat tarafından: *Royal and Historic Letters during the Reign of Henri IV* yani “Dördüncü Henri'nin devri tarafındaki muharrerât-ı tarihiye ve kraliye” unvanlı eserde³ Kral Henri'nin Habeş hükümdarına yazmış olduğu bir name mündericdir müşârün-ileyh kral bu namesinde öteden beri arz Filistin'e gidibde beyt-i mukaddesi küffardan (kâfirler)⁴ tahlis niyetinde bulunduğunu mübâhât (övünme) ile beyan eylemişti. Diğer bir ihtimale göre Şekspir Henri'nin Niğbolu Muharebesi'nde bulunduğunu ve sonra Bizantin İmparatoru İkinci Manuel'in İngiltere'ye kadar gelib Türkler aleyhinde imdad taleb eylediğini bildi de Dördüncü Henri namına söylediği mezkur kelimada o iki vukudan birine ima eyledi. Filvaki Sultan Bayezid-ı Evvel ile muasır olan (aynı zamanda yaşamış) Henri'nin devrinde hudud-u Osmaniye daha Suriye'ye doğru tevsi' (genişleme) eylememiş idi. Fakat Müslüman ile Türk Frenklerce aynı şahıs zan

³ Bu eserin birinci cildinin birinci zeylinde.

⁴ Müslümanlar hakkında “kafir” tabirini Avrupalılar bizden çok zaman evvel isti'male (kullanmaya) başlamışlardı.

edildiğinden İstanbul'u tazyike başlamış olan Osmanlıların Mısır Memlûkarından ayrı bir ümmet efradından bulduklarını kimse (7) tefrik (ayırma) edemezdi. Binâen-alâ-zâlik (bundan dolayı) Şekspir'in bâlâda mezkur kelimadaki imanın Osmanlılara aidiyeti daha ziyade ihtimale yakındır.

***

1400 senesinde Napoli, Fransa ve İngiltere saray-ı kralilerini şarktan gelme bir misafir-i muhteşem ziyaret eylemişti. Bu zat Bizantin İmparatoru İkinci Manuel idi. Manuel Sultan Bayezid'dan - bir galibin i'tâ edebileceği müsâadâtın (yardımlar, izinler) en büyüğüne mazhar olduğu halde - padişah müşârün-ileyhi aldatdı ve sonra Osmanlılar aleyhinde icra-i husumet için Avrupa'dan istimdad itdi (yardım istedi). Fransa'dan gelen gönüllüler hudud-u hakaniyenin ötesine berüsine tecavüzle bir dereceye kadar katl ve garate muvaffik olabildiler ise de bu gibi arızalarla seyl (şiddetli) istila-i Osmaninin önünü almak imkânın fevkinde olduğunu anlayınca İmparator Manuel Avrupa-i garbiyeye gidib bizzat hükümdaran-ı efrenceden imdad taleb eylemeğe kadar vardı. Niğbolu muzafferiyeti üzerine kuvvetine itimadı artmış olan Sultan-ı Osmaniyan bu teşebbüsât-ı istimdadiyeye o kadar ehemmiyet vermedi. Padişahın kuva-yi Osmaniye itimadı o derecede idi ki hatta Niğbolu Muharebesi'nde esir alınan ve Bursa'da ikamete memur olan asilzadegan-ı ümeradan (amirler, beyler) bir genç bir daha Osmanlılar aleyhinde eline silah almamak şartıyla memleketine iadesini istida' eylediği zaman -müverrih Gibon'un (Edward Gibbon) (8) rivayetince -Sultan Bayezid şu yolda cevab vermiş idi. "bu babda yemine, taahhüde hacet yok. Sen gençsin, arzu-yu intikam ile yemin falan tanımayub yine bize karşı adavet (düşmanlık) icrasında bulunmak isteyeceksin şurasını bil ki ne zaman silahlı ele alıb da Osmanlılara hücum etmek istersen Bayezid'i karşında bulacaksın. Hadi, azadsın git." O zamanlar taraf-ı adadda (adet) ne olub bitdiğine pek o kadar ehemmiyet vermediğine bir delil olmak üzere zikr edebiliriz ki imparatorun bir ehl-i salib teşkili için Avrupa-i garbiyeye sefer eylediği tarihlerimizde musarrah (açıklanmış) değildir. Yalnız Hoca Saadeddin merhum Tâcü't-Tevârih'in yüz kırk yedinci sahifesinde madde-i istimdadı " Tekür Kumrah? kadem şah nusret-penahdan anah (malumatlı) olacak bi-mecal ile mülük-ü efrencence nameler irsal eyledi" diye muhtasar (kısa) surette işaret eyliyor.

Vakayi' cariye (geçen, seyreden olayları) günü gününe kayd etmek için tertib olunmuş olan bir kilise-i ruzname kadiminde⁵ İmparator Manuel'in Fransa payitahtını ziyareti hakkında pek çok tafsilat vardır. Fransa'nın gerek ırkan hanedanisi gerek ekabir-i kinsaiyesi (konsey?) tarafından şarklı bu misafir hakkında ifa olunan mihmanvazlıklar, merasim-i ihtiramkarı (hürmet) (9) ve hatta kral tarafından takdim olunan iane-i nakdiye pek fasih (açık) bir lisan ile zikr edildiği halde ziyaretin maksad-ı asliyesi olan muavenet-i fi'liyye pek de bahs olunmuyor. Bunun sebebini müverrih Gibon'dan öğrenebil(iy)oruz. Bu müellif fâzıl Niğbolu hezimetinin acısı henüz damağında dururken Fransa Kralı Altıncı Şar'ın kalkubda Manuel için tekrar bir ehl-i salib teşkiline muavenet edemeyeceğini tabi' görüyor.⁶

Manuel Fransa'da bir hayli zaman oturduktan ve bir hayli i'zâz-ı ikram (iyi ağırlama) gördükten sonra bir kere de muavenet için İngiltere'ye baş urmak istedi. Fakat Paris'den Londra'ya geçebilmek uzun müddet muhaberata mucib oldu; çünkü –taht-ı hükümdariyi İkinci Rişar'dan (II. Richard) gasb etmiş olan Dördüncü Henri şimalde İskoçyalılar garbde Gal halkı kendisine muâriz (karşı) olduklarından anlarla uğraşmada ve bu gavail-i taarruz (saldırı musibeti) ve isyan sebebiyle imparatoru arzu ettiği muavenet-i fi'liyye ifa edemeyecek bir halde idi. Taç-ı saltanat hoş bir şey olsa bile anı elde etmekten mütevellid meşgulatın azabı pek az mıdır. Nitekim Şekspir Dördüncü Henri lisanından olmak üzere:

“Uneasy lies the head that wears a Crown” (10) yani bir ser ki taç iktisa ide, anda endişe bulunur (endişeler bir taç giyen başta bulunur) demiş idi. Şekspir'den takriben iki yüz sene evvel yaşamış olan hafız Şirazi'de bu hakikati beyt-i ati ile ifade etmiş idi:

Şükûh-ı tâc-ı sultâni ki bîm-i can der û derc est
Külâh dil-keş est emmâ be terk-i ser ne-mî erzed
(İçinde ölüm korkusu olan görkemli saltanat tacı
Güzel bir şapkadır ama onun uğruna baş vermeye değmez) *
***

⁵ Bu ruzname mecmuaları *M. L. Bellaquet* nam zat tarafından Latince aslıyla beraber neşr edilmiştir. Fransızca unvanı şudur: “*Chronique du Religieux de Saint-Denys*” tercümenin üçüncü cildi 51inci sahifesine bakıla.

⁶ Gibon'un: *Decline and Fall of the Roman Empire* bakıla. Sekizinci cilt – 186 ncı sahife.

* Şirazi'nin bu beytinin çevirisindeki yardımından dolayı sayın Prof. Dr. Ali Güzelyüz'e teşekkür ederim.

Henri İskoçyalılar ile muharebe üzere iken Manuel'in Londra seyahatini arzu etmesi pek o kadar nazar-ı hoşnudu ile görülmüyordu. Hatta ziyaret meselesi pek çok tereddüd ve muhabereyi mucib oldu. Kralın tehir-i azimet ettirmek azmiyle Paris'de bulunan imparator nezdine gönderdiği mürahhasın (görevlinin) dörtde birinden bir istiskal-i zımni (gizli hoşnutsuzluk) niyeti bile istidlal (delil) olunabiliyor. Lakin bir taraftan Manuel'in arzu-yu ziyareti musırrâne (ısrarlı) bir surette icra etmesi, diğer taraftan dahi İngiltere'ye karşı husumet halinde bulunan Fransa kraliyeti tarafından mazhar-ı i'zaz (ağırlanması) olmasının bir his-i rekabet husule getirmesi, ve bundan maada düşman-ı umumi ad olunan Türklerin şark imparatorluğunun bekasına hatime çıkmak (son vermek) istedikleri sırada birçok Avrupa payitahtlarında hüsn-ü kabul gören o misafirin İngiltere'de asar-ı mihmân-nüvâzi (konuksever) görmemesinin âlim-i nâsraniyyetçe (Hıristiyanlıkça) düçar-i ta'yib olabilmesi misellü mülâhazat âkibet-i ziyaretin takarrürine sebep oldu. İmparator İngiltere'ye geçti ve şimalden avdet eden kral Henri tarafından (11) Londra civarında (Belak His?) denilen mahalde alayış-i tam (debdebe) ile istikbal olundu. Bu tafsilat-ı ziyareti viren İngiliz vakanüvisi Paris'den Londra'ya kadar olan ziyaret-i imparatorunun İngiltere hazinesi için üç yüz lira gibi -zamanına göre pek ağır- bir masrafı mucib olduğunu da işrab eyliyor (üstü kapalı anlatıyor) ki bu hal öteden beri İngilizlerce maddiyaten hissiyata feda olunamadığına delalet ider. Tantanalı bir alay ile Londra'ya girildiği zaman Bizantinlerin sade bir surette iktisa itdikleri (giydikleri) uzun ve beyaz ve renkli cübbeleri İngiltere halkına hiç görülmemiş bir manzara ve alehusus Rum papaslarının uzun saçları, büyük sakalları matruş (traş olmuş) İngilizler arasında bir teza-dı kıyafet arz idiyordu. O zamanın ulemasından sayılanlar eski Bizantin asilzadeganının Kostantin ile anın üç nefer Biritanyalı halezadelerinin ahfadından olduklarını, Kostantinin Britanya-ı kebirden otuz bin asker toplayub İstanbul'a götürmüş olduğunu ve İstanbul'da saray-ı imparatoru muhafızları arasında İngilizler bulunmakda idüğünü ve hatta şehir-i mezkurede İngilizceye müşâbih (benzer) bir nev'i lisan bile söylendiğini öğrenmekle tevsi'-i malumat itmişlerdi. Rivayet-i tarihiye tekrar iderdiler. Bizim ahiren İngilizler hakkında gösterdiğimiz hissiyat-i cemile (iyi duygular) altı yüz sene evvel Bizantinlerin ibraz itdiği asar-ı mukarenetin bir nev'i tekerrüründen ibaretdir. İki devlet arasında tesis-i takarrüb-ü dostane (yakınlaşmanın kurulması) matlub olunca (taleb edilince) bu gibi pek çok esbab-ı mukarenet (yakınlık) keşfi siyaset-i lazımadan görülür. (12)

Her ne ise; maksada rücu (geri dönme) edelim. İmparator Manuel ve maiyeti Londra'da eğlenceler, ziyafetler ile i'zâz olunduğu o anda imparatorluğun hal-i pür melali (acıklı durumu) mucib endişe olacak bir dereceye varıyor idi. Diğer taraftan dahi rahat ve sükun tanımaz olan Sultan Bayezid imparatorluğun hududuna doğru terakkiyat-i fatihanesine (giriş) devam eyliyordu. Binaenaleyh İngilterece muavenet için isti'câle (aceleye) hacet his edildi. Fakat o bab da sadre şifâ verir (içini ferahlatmak) ne gibi vesait müracaat olunabilirdi? Sabık Kral İkinci Rişar devrinde Türkler aleyhinde muharebe-i salibiye daha icrası için Papalığın iltiması üzerine İngiltere'de toplanmış ianeler bazı ruhbanın ahde-i ihtilasından istirdâd (geri alma) olundu ve yeniden pare cem'i için iskoposluklara (piskoposluklara) evâmir (emirler) ısdâr edildi (çıkartıldı). Rivayete nazaran iane-i hayriye olmak üzere İngiltere'de bu vecihle dört bin lira cem' edilmiş. Halbuki bu İngiltere ziyareti hakkındaki tafsilatı aldığım İngiliz müverrihi 1401 senesinde Manuel tarafından imzalanmış olan bir makbuz-u varakasında yalnız üç bin kron ahzi mezkur olduğunu ve İngiltere hazinesinin hesab defterinde dahi yalnız iki bin lira mukayyid (kayıtlı) bulunduğunu yazıyor! İmparator Manuel iki ay kadar kaldıktan sonra muharebe-i salibiye için fi'len hiçbir muvaffakiyete mazhar olmayarak Fransa'ya dönmüş ve 1402 senesinde şehri Kostantiniye'ye avdet eylemiştir. (13)

***

Muktezai kadar bu ya! Sultan Bayezid aleyhinde hükümdaran-ı nasâradan (Hıristiyanlar) hiç birisi tahrike muvaffak olamamış bulunan Manuel bir nusret gayr-ı muntazıra (bekleyen bir yardım) ile teselliyat oldu; bu nusret ise âlem bir şark sahib zuhuru cihetinden geldi. Timurlenk'in hurucu (saldırı) yalnız Manuel'e değil Fransa ve İngiltere krallarına ve hatta bütün Avrupa'ya kuvvet-i kalb bahş eyledi.

Timur'un hurucu ve esas Devlet-i Osmaniye'yi sarsması üzerine kendisine Avrupa hükümdaranı tarafından tebrikler icra edilmiş idi. Timur da etrafa muzafferiyeti müş'ir nameler (bildiriler) irsal eylemiş idi. Fransa Kralı Altıncı Şarl'a tesisi-i musavat ve tervic-i tiazaret (dostluk ve ticaret kurmak) arzusunun müş'ir olarak yazdığı Farsi'l-ibare bir name-i Tarih-i Cevdet'de mestur (yazılı) olduğundan burada nakline hacet yok. İngiltere kralı Henri'ye dahi name yazub yazmadığını tahkik edemedim. Lakin Henri'nin Timur'a hitaben bir mektub yazdığı İngilizce evrak-ı kadime meallerini havi olarak tertib

edilen bir eserde sarahaten (açıkça) zikr ediliyor⁷ bu meâhize (kaynaklar) nazaran Henri Timur tarafından serbesti-i muamelat-i ticariye tesis hakkında vuku' bulmuş olan teklifi kabul ettiğini ve Sultan Bayezid'a galibesinden (14) dolayı ifa-i tebrik eylediğini müş'ir bir name yazmıştır ki bu name "şark iskoposu" unvanını haiz (*Con Garbinlu?*) nam rahib vasıtasıyla irsal olunmuştur. Beyn-el umum münasebat-ı siyasiyenin bazen ne dürlü sur-u garibeyi haiz olduğuna büyük bir misalde Timur'un a'dâ-yı Osmaniye (Osmanlı düşmanları) ile te'yid-i musâfât eylemesidir (dostluğunu kuvvetlendirmesidir). Timur'un hükümdaran-ı efrenc ile olan münasebatında hem cins ve hem dini olan Sultan Bayezid'i "adu müşterek" (ortak düşman) adeylemesi ve halbuki Garbiyo'nun (rahib) Osmanlılara ve padişahilerine karşı olan adâvetleri (düşmanlık) pek de teâruz-u menâfi'den dolayı olmayub mahza *infidele* (kafir) bulunmalarından nâşî (dolayı) idi. Halbuki Timurlenk dahi Müslüman sıfatıyla alem-i efrencide *infidele* telakki olunurdu!

***

Yıldırım Bayezid Han ve Kral Dördüncü Henri devirlerinden sonra Osmanlılar ile İngilizlerin pek de şayan-ı tetebbu' ve tezkâr (araştırmaya ve anmaya degecek) bir teması vuku'a gelmedi. Sultan Cem vakasında İngiltere'nin ittihâz ettiği meslek Fransa'nın takib eylemiş olduğu meslek derecesinde mühim değildi. Sultan Süleyman Han Kanuni asrında Rodos şövalyelerine karşı açılan muharebede İngilizler hayli alakadarlık asarı gösterdiler. Fakat Türkler ile İngilizlerin münasebat siyasiyesi Kraliçe Elizabeth devrinde başladı ki bu münasebatın tarihi ayrıca tedkik ve muhakeme edilmek memûldür (beklenir). (15)

---

⁷ Henry Ellis tarafından telif edilen: Original Letters Illustrative of English History nam kitaba bakıla – birinci cild – 55 nci sahife.